

ĽUDOVÍT ŠTÚR A VÝCHODNÉ SLOVENSKO (205. výročie narodenia Ľ. Štúra)¹

Nadežda JURČIŠINOVÁ

Ľudovít Štúr ako popredný predstaviteľ slovenského národného hnutia sa nesporne výraznou mierou pričínil o rozvoj Slovákov v období počiatkov formovania moderného slovenského národa. Svojou činnosťou politika, jazykovedca, kodifikátora spisovnej slovenčiny, novinára, publicistu, pedagóga, filozofa, spisovateľa zasiahol aktívne do rôznych oblastí života Slovákov svojej doby. Narodil sa v Uhrovci 29. októbra 1815, tu získal aj základné vzdelanie. V štúdiách pokračoval v Rábe, Prešporku (Bratislave) a potom v Halle. Už ako študent vyvíjal kultúrno-politické aktivity.

Významným politickým počinom Ľ. Štúra a jeho spolupracovníkov bolo založenie prvých slovenských politických novín pod názvom Slovenskej národnej noviny. Začali vychádzať 1. augusta 1845 v Prešporku (Bratislave) a existovali do začiatku júna 1848. Štúr bol ich vydavateľom a hlavným redaktorom, jedným z jeho spolupracovníkov bol Bohumil Nosák, neskôr pôsobiaci (od roku 1867) na východnom Slovensku v Sabinove. Prílohou novín každý druhý týždeň bol Orol tatranski, ktorý sa venoval najmä umeleckej literatúre, estetike, národopisu, histórii, vlastivede, hospodárstvu.

Na stránkach Slovenských národných novín sa nielen formoval slovenský politický program a pertraktovali aktuálne a páľčivé otázky doby a slovenského národného hnutia, noviny vzdelávali a rozvíjali osvetovú prácu, sledovali ľudovýchovné aktivity na Slovensku, ale boli aj dôležitým prostriedkom spojenia s rôznymi oblasťami Slovenska a to prostredníctvom dopisovateľov z jednotlivých regiónov. Aj východné Slovensko malo takýchto prispievateľov. Vynikal medzi nimi katolícky kňaz Michal Chlebák zo Spiša. Vďaka článkom v novinách sa mohli čitatelia oboznámiť so životom Slovákov na východe Slovenska.

Do bezprostredného kontaktu s obyvateľmi tohto regiónu sa dostal Ľ. Štúr počas zimnej ozbrojenej výpravy, ktorá prebiehala od 4. decembra 1848 do konca apríla 1849 a členila sa na dva prúdy. Prvý prúd za účasti Ľ. Štúra a Jozefa Miloslava Hurbana pod vedením veliteľa Moravana Bedřicha Bloudka dostal za úlohu obsadiť východné Slovensko. Čo sa aj podarilo a tak táto časť slovenskej výpravy pôsobila najmä na území severných častí stredného a východného Slovenska. Dňa 11. februára 1849 vyrazili cisárske a dobrovoľnícke vojská z Hybe a odkiaľ cez Važec a Štrbu, nasledujúci deň 12. februára pokračovali v ceste do Popradu. Prechádzali bez Branisko a odtiaľ išli do Širokého, potom smerom na Fričovce (pri Prešove). Vo večerných hodinách (13. februára 1849) dorazili cisárske a dobrovoľnícke vojská do Levoče.

Koncom februára 1849 prišiel slovenský dobrovoľnícky zbor v sprievode Ľ. Štúra a J. M. Hurbana do Košíc. Tu na košickej fare sa Ľ. Štúr stretol s Jonášom Záborským

1 Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu APVV č. 19-0058 *Multietnicita a multikonfesionálnosť a ich vplyv na spoločenský, politický a kultúrny vývoj okrajových oblastí v prvej polovici 20. storočia (na príklade východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi)*

a diskutovali o najaktuálnejších národno-politických a literárnych otázkach. Nie vo všetkom sa však zhodli. V Košiciach L. Štúr prehovoril na „ľudovom zhromaždení“ v mestskom kasíne. Vo vystúpení sa snažil získať si náklonnosť sedliakov. Hovoril o opatreniach vlády v ich prospech, v protiklade k zemanom, šľachte a vyšším spoločenským vrstvám, ktorí Štúrovo príhovory prijali nesúhlasne. Štúrovo vystúpenie nemalo väčší ohlas, pretože bolo podľa Záborského mienky nepresvedčivé. Pobyt slovenského zboru a predstaviteľov slovenskej deputácie v Košiciach bol teda celkovo neúspešný.

Štúr a Hurban na čele slovenských dobrovoľníkov sa potom zastavili aj v Prešove, kde sa ich príchod stretol s oveľa väčším ohlasom a aj s nadšením a to tak zo strany ľudových vrstiev, ako aj šľachty a mešťanstva. J. M. Hurban príchod do Prešova zaznamenal vo svojich Rozpomienkach. V Prešove 3. marca 1849 sa vo veľkej dvorane stoličného domu (dnešné sídlo Parku kultúry a oddychu) uskutočnila „národná schôdzka“. Miestnosť bola plná. Schôdze sa zúčastnili mešťania, šľachta i pospolitý ľud. Vystúpili tu obaja poprední slovenskí národní činitelia J. M. Hurban a L. Štúr.

Prvý prehovoril J. M. Hurban, ktorý sa zaoberal národnostnými pomermi v Uhorsku. Zdôraznil, že hoci bolo Slovákov skoro tri milióny, nemali primerané postavenie medzi ostatnými národmi Uhorska. L. Štúr hovoril o desiatkach, sociálnych otázkach, pretože práve v Šariši bol tento problém najcitlivejší. Počet želiarov tu dosahoval 20 000 a zákon o zrušení poddanstva im neposkytoval právo výkupu pôdy, na ktorej pracovali niekedy aj celé generácie. Zemepáni nútili želiarov robotovať ako za feudalizmu, proti čomu sa tí bránili odopieraním robotných povinností, vystupovaním proti úradníkom a pod. Jeho vystúpenie bolo adresované predovšetkým ľudovým vrstvám slovenskej spoločnosti.

Po odchode hlavných predstaviteľov SNR Štúra a Hurbana do Olomouca s Marcovým prosbopisom B. Bloudek zaujal v Prešove strategické postavenie a priestor manévrovania jeho vojska siahal od Košíc, Zemplína až po Levoču. Politická situácia v Šariši napriek Bloudekovej prítomnosti však nebola pre slovenský národný pohyb priaznivá. Šľachta prejavovala síce lojalitu cisárovi, ale čím ďalej tým viac sa prejavovala protislovensky a protiludovo. Okrem toho medzi slovenskými dobrovoľníkmi bola nespokojnosť, ktorá vyplynula zo skutočnosti, že väčšina z nich bola z dedinského roľníckeho prostredia a jar sa hlásila so svojimi naliehavými poľnohospodárskymi povinnosťami. Keď sa žiadosti o prepustenie množili, Bloudek časť zboru rozpustil. Ešte 18. apríla 1849 napriek tomu, že pri Prešove slovenskí dobrovoľníci pod Bloudekovým velením odvrátili útok maďarských gárd a dobrovoľníkov, museli ustúpiť až na Oravu. Tým sa účinkovanie slovenského dobrovoľníckeho zboru na východnom Slovensku skončilo. Pre L. Štúra nebol tento región východného Slovenska neznámy, bol aj v písomnom kontakte s niektorými tu pôsobiacimi slovenskými národnými činiteľmi.

Použitá literatúra:

Slovenskje národňje novini 1845 – 1848

DOHNÁNY, Mikuláš – ŠTEFANOVIČ, Samuel D. *Slovenské povstanie 1848 – 1849*. Bratislava : Tatran, 1988.

- J. M. HURBAN. Rozpomienky. In J. M. HURBAN. *Ludovít Štúr. Rozpomienky*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1959, s. 750 – 767.
- SEDLÁK, Imrich. *V čerťiažiach búrok*. Martin : Matica slovenská, 2001.
- SEDLÁK, I. *Východné Slovensko v letokruhoch národa*. Martin : MS, 2012, s. 243 – 258.
- HUČKO, Ján. *Život a dielo Ludovíta Štúra*. Martin : Osveta, 1988.
- JURČIŠINOVÁ, Nadežda. Šariš na stránkach Štúrových Slovenských národných novin pred 170 rokmi. In *Dejiny* – internetový časopis IH FF v Prešove, roč. 13, 2018, č. 1, s. 98 – 99.
- JURČIŠINOVÁ, Nadežda. Slováci v revolučných rokoch 1848 – 1849 a východné Slovensko. In *Dejiny* – internetový časopis IH FF v Prešove, roč. 13, 2018, č. 2, s. 92 – 115.
- KLEIN-TEŠNOSKALSKÝ, Belo. *Pamätná kniha mesta Prešova. Diel II. (1701 – 1919)*. S úvodnými štúdiami Patrika Derfiňáka a Marcely Domenovej a poznámkami Patrika Derfiňáka. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2012, s. 201 – 273.